

عقد شده فلاحه راجع بتجاوت است از این جهت بنده دخالت کردم وزیر علوم کاملاً مسوق بصلاح و فساد تجارت یا نظم نیست اگر چه این وزیر علوم ما عالم بهمه این ما هست ولی ترتیب قانونی باید این طور باشد زیرا که مسئول این امر بنده مستم پلی از جهت دیگر که داخل در سارف و علوم است البته وزیر علوم باید در تمام این ما نظارت و سرکشی داشته باشد و سنی آن ماه از قانون اساسی هم باید این طور باشد اما اینکه جناب آقای تقی زاده فرمودند جواب آن را پیش هم عرض کردم که اگر نمیخواهید این معرسه باشد لازم باین مذاکرات نیست بگویند از حالا در آن را به بندند و اگر باید باشد و محتاج بپوشن مدرسه هستیم داخل در جزئیات شدن و اینکه این شخص فلان طور است راجع به بنده است و مسئولیت آن یا من است .

مخیر الملک - قانون در این موارد حکم است نه این که هر کسی بیل خود او را معنی میکند صریح ماده نوزدهم قانون اساسی این است که کلیه مضارح علوم و معارف باید تصویب وزیر علوم باشد و کلیه مدارس در تحت نظارت عالی وزیر علوم خواهد بود و بهمین جهت بود که سابقاً از طرف وزارت علوم به داور نوشته شد که شما از وضع مدرسه فلاحه و ترتیب آن اطلاع بنهید داور بصلاحه این که خوب را رئیس فلاحه می دانست و در کثرت او قید شده بود ابتدا از وضع مدرسه بوزارت علوم اطلاع و توضیحات نداد .

آقای سید محسن تقی زاده - ما فلا سکار نداریم که این مدرسه داخل در کدام اداره است خدیر کدام میخواهد باشد اینکه گفتند داخل در جزئیات آن نباید شد صحیح است ولی بنده عرض میکنم که اساساً این مدرسه باین نحو وجود اینگونه فرنگی های بیکار لازم نیست و ما نمیخواهیم و الا اگر اصل مدرسه تصویب میشد معلوم است جزئیات آن با وزیر تجاروت است نه یا ما حرف در این است که اساساً چنین مدرسه لازم نیست و اینکه میگویم لازم نیست برای اینکه این وزرا باید مارا از قید زنجیر اینها خلاصی دهند و مکرر عرض میکنم که بنایند وزراء این اشخاص را از شغل خارج کنند و اگر بخواهند وزراء این زنجیر استخدام این اشخاص را از کردن ما نگیرند میخولم بگویم که مجلس باید حذر وزرا را بخواهد .

رئیس - دیگر مذاکرات باندازه کفاف شده حال آرای بنده که کثرت مسبو داور تجدید خود (گفتند غیر) .

رئیس - این رقمه است از وزارت داخله رسیده قرائت شود .

(قرائت شد قریب باین مضمون که نظامنامه مجلسی سنایا که مدتی است نوشته شده و اعلیحضرت همایولی هم دستخط فرموده که تشکیل شود نهایت تأکید را در ذاین خصوص میفرمایند لذا خوب است مجلس مقدس عطف نظر و توجهی نموده هر چه زودتر نظامنامه موجود را تصحیح و تصویب کرده فرستاده که زودتر در تشکیل مجلس سنا اقدام شود .

رئیس - این مطلب صحیح و لازم است و باید یک روزی را مین کرد که آن نظامنامه را بیاوریم مطرح کرده و در از مجلس بگذرد اینها قانونی

است و دیگر جای رد و ایرادی هم نیست البته باید خوانند مشوره و بگذرد .

مخیر الملک - پلی مجلس سنا بموجب قانون اساسی باید تشکیل شود . صحیح است و لازم میباشد ولی آن نظامنامه اگر همین طور بمجلس بیاید نفعی ندارد گذشت خوب است اول ارجاع کنید بیک کمیونی یا در همان کمیسیون هیئت رئیسه تنقیح و تصحیح شود بعد از آن بیاید بمجلس تا زودتر بگذرد **رئیس** - اگر چه کار هیئت رئیسه زیاد است ولی معذراً وقت نظر در این نظامنامه نموده زودتر بمجلس خواهد آمد .

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه ۲۶ شهر ربيع الاول ۱۳۲۰
دائرةالنفوسای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲۴ را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند .

(صورت هائین روز شنبه قرائت شد از فرار ذیل)

حاجی امین الضرب - **مخیر الملک** - آقا شیخ محمد تقی - **ادیب کلایکانی** - آقای میرزا سیدعلینقی **حاجی ملک محمد** - **آقای میرزا حسن کرمانی** - **آقا سید علاء الدین** .

رئیس - وزیر داخله و وزیر جنگ و وزیر امور خارجه امروز بحسب دعوت جناب حاج امام جمعه بمجلس خواهند آمد لظری از دادن توضیحات در خصوص سرحد ارومی حالا خوب است تا آمدن ایشان در باب اینکه کمیسیون مایه دوشعبه یا سه شعبه باشد مذاکره شده تصویب و کسر اعضای انتخاب شود .

وکیل الرعایا - در روز یکشنبه در خصوص جای رئیس و نایب رئیس خیلی صحبت شد و قرار داده که **چلی و تپس** و **نایب رئیس** و مستشار معلوم باشد و نیم ذرع فاصله بین رئیس و نایب رئیس باشد که نجوی نشود هنوز یک روز نگذشته بکلی فراموش شده .

رئیس - این ایراد شما صحیح است باید مکن هیئت رئیسه مین باشد **الشیاه الله** بنده بیهمین طور رفتار خواهد شد .

وکیل التجار - در باب سه شعبه بودن کمیسیون مایه بنده تصویب میکنم که یک شعبه برای بودجه سالیانه باشد که هنوز ترتیب نداده شده یک شعبه هم برای بودجه وزارتخانه ها که دقت کامل شود تا اینکه سه ساله دیگر اسباب زحمت نشود دیگر اینکه مراضی زیاد و فوق العاده است از قبیل مسامیاتی که راجع بنایب السلطنه میباشد و تا اکنون مانده و مطالب دیگر است که باید رسیدگی شود و گمان میکنم که بجهت این مسئله اخیر هم یکشنبه مین نمایند بهتر است حالا بعدش ۱۸ یا ۲۰ نفر باشد آنرا باید ملاحظه نمود ولی سه شعبه بودنش اهمیت دارد

حاجی امین التجار - از بابت بودجه بر پرورد **مختصری** بنده عرض کردم و جناب **مخیر الملک** هم مصلحا گفتند که امسال نباید دست زده و بهمان ترتیب که بوده باید برقرار باشد و عقیده بنده این است که مجلس رأی بدهد مستویان مشغول نوشتن بودجه باشند **چنان ترتیب** که هست و اگر بخواهند

دست بزنند آن بدر اصل نخواهد خورد .
دکتر ولی الله خان - این ترتیبات در نظامنامه داخلی که نوشته می شود مشروفاً باشرایطش نوشته شده خوب است این مذاکرات باشد بعد از اتمام آن مذاکره شود

حسام الاسلام - بعقیده بنده اعضاء کمیسیون مایه باید کاملاً انتخاب شوند و تقسیم بدو شعبه یا سه شعبه یا کمتر کردن تکلیف رئیس کمیسیون مایه است

حاج میرزا آقا - فعلا باید اعضاء کمیسیون مایه از برای دو شعبه انتخاب شوند و اگر برای سه شعبه لازم شد قراری گذاشته میشود

ساعداالوزاره - بعقیده بنده پیش از این صحیح نیست هر روز اوقات مجلس را بجهت انتخاب اعضاء کمیسیون مایه معطل کرد خوب است حلاصه که لازم است انتخاب شوند و بعد ترتیب دو شعبه یا سه شعبه بودن معلوم شود

حاج امام جمعه - تصدیق کردند باینکه کمیسیون مایه دوشعبه یا سه شعبه باشد یارده نمودن آن بسته باین است که فعلا کارهای موجوده کمیسیون مایه را بنظر بیاورند آن وقت تصدیق یا رد نمایند گمانم این است که اگر کار را بنظر نیاورند تصدیق ورده آن از روی ممانعت کامل نخواهد بود الا چند کار هم در آنجا است یکی بودجه قشون است که گاز یا رسال همین طور مانده ملاحظه شده است که باید بزودی اصلاح شود یکی هم بودجه امسال است که باید ملاحظه هود حالا کار باین ندام بقول حاج امین التجار که دست زدن به بودجه امسال بدرجه امسال نخواهد خورد در هر صورت مجلس حق دارد که به بیندویکی دیگر بودجه هفت وزارتخانه است که مدتی است آورده اند همین طود مانده باید خیلی زود تصحیح و تصویب شود و علاوه کارهای متفرقه درجیع به مایه است که رسیدگی بآنها خودش یک شغل بزرگی است بعقیده بنده ما که کمیسیون مایه دو شعبه باشد باز کارها ناقص خواهند ماند همان سه شعبه باشد خوب است و واضعاً همان هیجده نفر یا بیست و چهار نفر انتخاب شوند کافی است

بحر العلوم کرمانی - کمیسیون مایه یک کمیسیون است و منشعب ساختن او بجهات بسته بقدر اهالی کمیسیون است هر اندازه که لازم دانستند قرار میدهند ولی آنکه مذاکره شد که چه طور باید بودجه مملکت را اصلاح نمایند آن را نفر مودید اگر لازم است جداگتی در آن خط باید سیر کنند

وکیل الرعایا - البته وزیر مایه آنچه لازم وزارتست دیگر بعدها بکمیسیون مایه رجوع نخواهند کرد ولی همان طور که گفته حالا برای این سه کار سه شعبه باشد بهتر است

آقای میرزا ابوالحسن خان - کمیسیون دو قسم است موقتی و دائمی اینکه گفتند کمیونی بجهت ملاحظه کردن بودجه وزارتخانه ها لازم است صحیح است ولی این کمیسیون موقتی است چند روزی می تواند آن را ملاحظه کنند و اما کمیسیون برای بودجه مملکت و ملاحظه کردن آن دائمی است که پیش از وقت باید بودجه بیاید در کمیسیون و آنها ملاحظات خودشان را بنمایند و یک کمیسیون دیگر برای اینکه مالیات راجع به آنها خواهند اخذ کرد و اصلاح آن بطوریکه لازم است و ملاحظات خودشان وارد آن نمود ما بنهم دائمی است پس در کمیسیون دائمی است و این هم باید

مهیگت... میگت است که در ولایت...

مهیگت... میگت است که در ولایت... میگت است که در ولایت... میگت است که در ولایت...

اسدالله میرزا - این اظهار بنده...

اسدالله میرزا - این اظهار بنده... اسدالله میرزا - این اظهار بنده... اسدالله میرزا - این اظهار بنده...

خواستگاری...

خواستگاری... میخواستند... میخواستند... میخواستند...

ولایت...

ولایت... میخواستند... میخواستند... میخواستند...

مهرار...

مهرار... میخواستند... میخواستند... میخواستند...

وزیر جنگ...

وزیر جنگ... میخواستند... میخواستند... میخواستند...

آقای حاج امام جمعه - بنده یک...

آقای حاج امام جمعه - بنده یک... آقای حاج امام جمعه - بنده یک...

وزیر داخله - به اقبال...

وزیر داخله - به اقبال... وزیر داخله - به اقبال...

آقای حاج امام جمعه - اولی...

آقای حاج امام جمعه - اولی... آقای حاج امام جمعه - اولی...

از سوی گرفته شود اگر از اهالی خود شوی گرفته شود کاری نیستند اگر از مشایخ اطراف گرفته شود خوبست ولی فریب دادن این خودش بیست دروز طول خواهد کشید و باید این استمداد نافع برای خوی نخواهد بود .

رئیس الوزرا — بر حسب اطلاعاتی که در مدت توقف چهار سال در آذربایجان دادم و شما هم میدانید و مستشار الدوله هم میدانند همین سوارهای که مرض کردم فعلا موجود است که میتوانم بغوی برود و مخصوصاً از اقبال السلطنه خواسته ام که این یک صد سوار را بفرستند بغوی و این سوارهایی که در اردوی میان دو آب بودند وقتی که از فرمان فرما مؤاخذه شد که در این موقع چرا اردوی آنجا تقلیل کردید جواب داد که لابد اقدام باین کار شد در هر صورت سوار حاضر فعلا همین است که اظهار شد.

آقا حاج امام جمعه — خاطر شریف سابق است که چند فقره از قراء سلسلا را چاپ کرده اند خوی را هم همینطور و دست را هم زده اند و بغیال این که جواد پانجا برود فایده ندارد و آنجا هم تا چند روز دیگر حالت حالیه ارومی را پیدا خواهد کرد

آقا سید حسن قهی زاده — یک مطلبی جناب مغیر السلطنه گفتند مستشار الدوله هم بیان آهید داده اند و آن قدم اطاعت است که مرض میکنم و عقیده که بنده دارم آنست که ایران یک نفر آدم کافی لازم دارد و تمام این ها که هستند است و هیچ مسئولیت در بین نیست و در اینجا گفتیم که وزارت افتخاری نباشد ولی باز همان مفتاد و مفت وزیر و هزاردردار و دادریم و هیچ صحت عمل در بین نیست و هر کسی را که بکاری میخواهیم بکاریم تمام انجمن ها باید مواظب کار او باشند آخر هم اقدام خیری از او ظاهر نمی شود و ما باید آدم صحیح کافی از برای اصلاح امور این مملکت پیدا کنیم و آن حادثه که برای ایران و این مملکت در ده سال بعد رخ خواهد داد امروزه در آذربایجان رخ داده است و رشته سیاسی آن صفحه بکلی از هم گسیخته و اطراف و حواشی آن اضمحلال یافته که نزدیک است این رشته بکلی از هم منصل شود و اگر جناب مغیر السلطنه آنجا را اصلاح نمایند آن کسی که امروز باید طلوع کند برای اصلاح امورات آنجا ایشان خواهند بود و ما باید بایشان اختیار تامه بدهیم که با مشت

آهنگین از آنجا اصلاح مفاسد را بنمایند ما دو چیز می خواهیم برای آنجا یکی شخص صحیح امین کافی که پیدا کرده ایم و یکی هم دادن اختیارات تامه بایشان و رسالاً باید اختیارات تامه بایشان داد که دیگر کسی مداخله در امورات آنجا نکند تا اصلاح مفاسد شود جناب مغیر السلطنه اظهار داشتند بنده امروزه که در این مجلس شرفیاب شدم بمقتصد خدا حافظی بودم و میخواستم کارهایی را که در این مدت در اداره خود زحمت کشیده ام ببینم مجلس مقدس نمای ولی افسوس که مصادف شد با این وقایع ناگوار سرحد ارومی و از کثرت این اتفاقات که در آذربایجان رخ داده مرصه بر من تکشده گفتم آنچه فرودادم تقدیم می نمایم امر خس نمایم بروم شاید خدمتی نمایم و حالا هم میروم و این وقایع هم اتفاق افتاده باید علاج و رافع را قبل از وقوع کرد پس قبل از وقت که علاج نشده حالا هم هر چه مذاکره شود زیادتر موجب پشیمانی خاطر ما است ولی امیدوارم که انشاء الله بزودی اصلاح شود و نیز اظهار نمودند باینکه چون من میروم و در این مجلس وزارت علوم بامن بود بعضی قوانین و نظام

نامه نوشته بود و در وزارت علوم راهم چیزی بنظرم رسیده نوشته و این است تقدیم مجلس مقدس نمایم و یک نظامنامه هم برای سلوک شاگرد و رفتار استاد بآنها نوشته و جهتش این بود که یکوقت شاگردان مطالب تعطیل کرده و از من مطالبه قانون کرده بودند این نظامنامه بعضی نوشته است دیگر که متعلق وزارت علوم است پیش جناب رضائی خان که از زمان مشروطیت معاون وزارت علوم بود بلکه در زمان سابق هم داخل در این خدمت بوده است میباشد و تا روز علوم معین نشده هرگاه توضیحاتی بخواهد از ایشان بخواهید که اطلاعات کافی در این موارد دارند .

حاج مصعب التجار — اگر جناب رئیس صلاح میدانند بوزرا اخطار شود که در کمیسیون باشند تا مجدداً در خصوص سرحدی مذاکره شده نتیجه گرفته شود در این مجلس که نتیجه صحیحی گرفته شد .
رئیس — حالا آقایان و کلاصوب می نمایند که مجدداً در کمیسیون سرحدی با وزیر در بابت ارومی مذاکره شود .

حاجی محمد اسمعیل آقا — این مذاکرات که نتیجه نداشت باید نتیجه صحیح گرفته شود کار کردن وزرا ما باین نوع است که فرمانفرما در چندی قبل تلگراف کرده بود که عشار بر در اطراف ارومی بنای شرارت را گذاشتند اگر اجازه میدهید این ها را تئیه کردو گوشه ای بدهم که برای آتیه موجب آسایش شود اگر امروز از این ها جلوگیری نشود بر شرارت خود افزوده باعث نبرد و طغیان عشاری که فعلا تسلیم شدند خواهند شد و از آنروز تا حال ابدأ جواب این تلگراف فرمانفرما ندادند حالا که از اینجا بیرون رفتند این مذاکرات را هم فراموش میکنند .

رئیس — پس چرا این سؤال را حضور آنکر دید خوب بود سؤال میکردید که بچه جهت با آن تلگراف در این مدت اقدامی نشده بود حالا هم در کمیسیون سرحدی مذاکره میشود این سؤال را بنمایند تا اینکه نتیجه کامل گرفته شود اینهم تلگرافی است که از حجج اسلام عقبات عالیات که از قصر مغایره شده است اطلاهاً قرائت میشود تلگراف مزبور بصورت ذیل قرائت شد .

(از قصر بطهران ۳۰)

مجلس محترم شورای ملی نصر الله تعالی اعوانه با اظهارات مجدانه و مواهید خسرانه که دستخطهای تلگرافی و کتبی ملوکانه متضمن بوده چنین مترقب بود که من بعد برای دولت و ملت روزگار سیاسی رخ نهدد و تمام ظلم ظالمین در سفک دماغ منهدمک بوده انتظام و مجازات خواهند فرمود تا اکنون در این باب اثر عنایت بظهور نرسیده لهذا مقدسین جری و اقدام در قتل علماء امت و ذریه طاهره نموده مصیبتی را که پس از انقراض دولت ملعونه بنی امیه لعنهم الله تا کنون اتفاق نیافتاده بود بقایا و اخلاف آن شیعه ملعونه در شیراز وارد آورده و انالله و انالیه را چون از اطراف هم در روز از ضمیمه صدائی بلند و ناله و فریاد و استقامت مظلومین شنیده میشود العجب تم العجب از این ذهول و افغان که مایه اعدام دولت و ملت است چنانچه عزیت خسرانه ادام الله تعالی سلطنته در وفا بهمه و انجام بوده ثابت و راسخ است جدا در مقام ترفیه حال رعیت و تمهین بلاد بقل مرحمتی مخصوص و حادثه فحیه شیراز را چنان تدارک و جبران مؤاخذه و انتقام فرمایند که موجب

جبر کسر قلب انور حضرت اقدس ولی عصر ارواحنا فداه عموم رعیت هم از تضاول ظلمه و طغات درامن و امن مزید دعا گوئی داعیان خواهد گردید و اگر خدای نخواسته در تدارک و مروضات تعقل و انماض شود ملی اسلام السلام حقیقت حال را اعلام فرمائید (نجیل المرحوم حاجی میرزا خلیل) (الامیر الجانی محمد کاظم الخراسانی) (الاحقر عبدالله الامازندرانی)

رئیس — جواب این تلگراف باید نوشته شود اقداماتی که در این خصوص شده تحقیق نموده جوابی نوشته میشود در مجلس قرائت شده پس از تصویب مغایره شود .

(در این هنگام اسامی اشخاص منتخبه از برای کمیسیون مالیه قرائت شد) .
(بیان السلطنه) (مجد الملک) (ساعد الوزاره) (ناظم العلماء) (آقا میرزا محمود خوانساری) (معتمد الملک) (حاجی میرزا ابراهیم آقا) (آقا شیخ محمد علی) .

رئیس — این آقایان باید در موقع انعقاد کمیسیون مالیه حاضر شوند و از پس فردا اعضاء کمیسیونها هم حاضر و غایب میشوند اسامی غایبین نوشته میشود و موضوع مذاکره مجلس روز پنجشنبه هم همان قانون انجمن تجارتی است .

مذاکرات روز ۵ شنبه ۲۸ شهر ربیع الاول ۱۳۲۶ دارالشورای ملی

مذاکرات ۳ شنبه ۲۸ آقامیرزا مرضی قلیخان قرائت کردند .

(اسامی غایبین روز سه شنبه خواننده شد از فرار ذیل) .
(حاجی سید ابراهیم) (آقا ملا حسن) (محمدالاسلام) (امین الرصایا) (قوام دیوان) (آقامیرعماد) (آقا میرزا حسین طیب) .

رئیس — اینها غایبین روز سه شنبه بودند که اسم برده شد و امروز بنده رقتم بچشمیونها شیلی از ایشان غایب بودند اسامی آنها هم نوشته شده و خواهش می شود که آقایان از برای ادای تکالیف خود در کمیسیونها حاضر شوند .

آقا سید حسین — چندی قبل از بابت دستگیری بعضی از اشخاص متهمین چون در گرفتاری آنها خلاف قانون شده بود بیک هیجان و انقلاب فوق العاده عمومی کدر تمام ملت ظاهر شد و نزدیک بود تمام ادارات تعطیل نمایند برای اینکه برخلاف قانون اساسی رفتار شده بود در گرفتاری متهمین و مجلس بانها بابت زحمت و مرارت ملت را ساکت نموده و قرار گذاشت که خودش بطور فوق العاده رسیده گی نماید و در هیئت از طرف مجلس معین شده یکی بدایه رفته و یکی هم بوزارت جنگ که معلوم بود اگر متهمین متصرف بوده اند آنها را مجازات برسانند و الا آنها را خلاص بولند بلکه جبران نمایند حالا می بینیم آن دو هیئت به مجلس آمده اند و از واقع و مأموریت خود اطلاع نداده اند خوب است مقرر دارند آقایان اطلاعات خودشان را برای استحضار مجلس مقدس بگویند که تکلیف معلوم شود دولت درصدد تحصیل